

La sang d'una guerra, la força d'una ploma

Presentació

Tots hem parlat i hem sentit a parlar de la Guerra Civil espanyola, de les destrosses, de les morts, de les injustícies, de la dura, cruel i freda postguerra i del franquisme. Jo parlaré de la literatura, dels autors que van lluitar per arrelar el record monstrosos de la guerra i per preservar una literatura rica, tacada de sang i d'exili, d'una emoció tan forta que sacseja el lector fins a ficar-lo dins la pròpia història. Stendhal deia «un roman est un miroir qui se promène tout au long du chemin», exemplificant que una novel·la reflecteix la realitat tal i com és. Així doncs, l'objectiu principal del treball era veure com la novel·la catalana de la postguerra, representada per *Incerta Glòria* de Joan sales i *La plaça del diamant* de Mercè Rodoreda, es veia afectada per la guerra i si la reflectia amb més o menys realisme. Realment, m'he trobat amb una literatura impregnada d'humanisme i d'existencialisme, d'emocions fortes i reflexions profundes, de relacions trencades per la mort i per la guerra, per l'odi o per la por, encarregada de reconstruir el que la guerra ha destruït: les ànimes de les persones, la cultura, la bellesa, l'art. Es tracta d'una literatura veritablement afectada i penetrada per la guerra, que té la cura de ser fidel al que el conflicte va suposar, una literatura inqüestionablement rica nascuda en un moment històric moralment pobre.

Metodologia

Per arribar a l'anàlisi apropiada dels llibres de manera clara i entenedora, i per poder extreure unes conclusions coherents i fermes, el treball es divideix en quatre parts fonamentals: a) el marc històric de la Guerra Civil, des dels precedents fins al franquisme (1923-1975); b) el marc literari, començant pels moviments més rellevants abans de la guerra (Modernisme i Noucentisme) fins a la literatura de la postguerra (novel·la realista, *Incerta Glòria*, i la novel·la psicològica, *La plaça del Diamant*); c) l'anàlisi de les novel·les a partir de fragments, i d) la literatura comparada. Els dos primers apartats permeten la contextualització, imprescindible per entendre, *a posteriori*, l'explicació de cada novel·la i la seva anàlisi respectiva. D'aquesta manera, per fer el treball he utilitzat dues fonts molt diferents. La part teòrica és fruit de la recerca dels esdeveniments històrics, la seva comprensió i l'explicació que n'he fet a cada apartat. És a l'apartat pràctic on la metodologia gira cap a l'anàlisi i la interpretació. Les fonts han estat les dues novel·les, d'elles he extret tota la informació, des de la percepció que tenen els autors de la guerra i com afecta les persones, fins a la intencionalitat de la literatura de la postguerra. És per això que he seleccionat els fragments de cada novel·la on es veu més clarament la representació de la guerra i els he comentat i relacionat entre ells per construir una idea acurada de la

percepció de cada autor, obtenint, a l'últim apartat, una comparació de les dues novel·les, estudiant-ne les semblances i diferències.

Cos del treball

«Confesso no haver-me curat mai ni de la meva joventut ni de la meva guerra, les dic, les duré sempre dins meu com una infecció», així parla de la guerra Joan Sables a *Incerta Glòria*, i no seria gens exagerat dir que tot el treball de recerca podria començar i acabar amb aquesta cita tan simple i profunda alhora. El veritable cos del treball rau en aquest sentiment de trencament, de malaltia, que ha portat la guerra. És per això que identifico com la part més important de totes l'anàlisi dels fragments de cada una de les novel·les, perquè a cada cita hi ha un bocí de l'autor, replegat entre paraules més o menys boniques, més o menys punyents, més o menys ensangonades. El que és important no és el franquisme, les restriccions a la llengua, l'exili dels escriptors, no. L'important és el sentiment dolorós que es reflecteix a cada pàgina, a cada paràgraf, a cada paraula i a cada punt de cada novel·la. El sentiment de responsabilitat i de culpa que persegueix els personatges, que els fa reflexionar, que els fa morir en vida o renéixer.

Joan Oliver, va dir «per dissort encara som a la trinxera i les nostres armes són les paraules», i això mateix busquen *Incerta Glòria* i *La plaça del Diamant*, la salvació d'una cultura, d'una llengua, d'una societat, de fet, esberlada i trencada per la guerra «que l'ensagna, que l'esguerra» (Pere Quart, *Corrandes d'exili*). Seguint l'anàlisi dels fragments, escollits segons la referència a la guerra, als personatges o a les relacions entre ells, es posa de manifest el desig de transcendència dels autors que, en efecte, fan ús de la seva arma, que és la llengua, per deixar testimoni del monstre que ha estat la guerra.

Incerta Glòria i *La plaça del Diamant* són dues novel·les molt diferents, la primera és molt autobiogràfica i pretén relatar fets i emocions pròpies i personals de l'autor, que va viure la guerra i va lluitar al front, mentre que la segona narra una història que poc té a veure amb l'autora, ella mateixa diu: «vaig triar la Colometa [protagonista] que només té de semblant a mi el fet de sentir-se perduda al mig del món», deixant clar que no relata fets autobiogràfics, que l'únic que comparteix amb la protagonista és el sentiment de desorientació vers un món incomprendiblement desordenat.

Nogensmenys, hi ha una característica important que sí que és compartida per les dues novel·les: la intencionalitat. He pogut veure i comprovar que ambdues obres busquen donar testimoni, deixar constància d'uns fets dolorosos que van afectar profundament tot un país i que el van trencar, ja sigui per evitar que un esdeveniment semblant torni a passar o per impedir-ne l'oblit. De fet, com ja s'ha vist que deia Pere Quart, la literatura esdevé una arma perquè les paraules calen en les per-

sones i són irrevocables. Mercè Rodoreda escriu en el seu pròleg: «Em fa contenta pensar que entre tants milers de lectors com ha tingut i continua tenint [la seva novel·la] n'hi ha molts que no havien llegit mai res en català i que és llegint-la que han descobert que la nostra era una llengua civilitzada, culta, important»; així doncs, les dues novel·les adopten un caràcter quasi històric, de testimoni i marca del que una cultura com la catalana és i pot arribar a ser.

Conclusió

Pot semblar contradictori o fins i tot de certa crueltat, però he pogut comprovar que en un moment tan crític com és la postguerra, sorgeix una literatura delicada, humanista, simbòlica, colpidora, que malgrat ésser restringida, tallada i jutjada per una censura severa i autoritària s'ha anat obrint pas en un panorama cultural pobre i apartat. No és només això, tanmateix, el que m'ha fet admirar-la tant. Cervantes va escriure «la ploma és la llengua de l'ànima», i l'ànima dels autors de la postguerra com Joan Sales o Mercè Rodoreda, i molts d'altres que tots coneixem, és una ànima que ha estat esberlada, rebregada, feta mal bé per una guerra cruel i una postguerra dura. En conseqüència, la literatura que l'acompanya adquireix un sentiment humaníssim, un existencialisme impressionant, una bellesa incommensurable capaç de penetrar en el lector i fer-li viure el mateix que els autors han viscut de primera mà. Així doncs, a part de l'evident influència històrica en la literatura, que ajuda a magnificar i donar importància als fets succeïts, en aquest cas, durant la Guerra Civil i la postguerra, destacarem el fet que els autors necessiten expressar la misèria viscuda i d'ella en surten el sentiment i la passió, la magnificència de la novel·la de la postguerra catalana. Sabem, doncs, que la ploma és més forta quan l'ànima ha estat trencada.

Bibliografia

— <<http://www.batallaebre.org/app/index.php?page=batalla>> — <<https://www.encyclopedia.cat/ECGEC-0031528.xml>> — <<http://blogs.sapiens.cat/historiadorvital/2010/06/02/els-fets-de-maig-del37/>>, — <<https://www.biografiasyvidas.com/biografia/f/franco.htm>> — <https://www.biografiasyvidas.com/biografia/p/primo_miguel.htm> — <<https://www.biografiasyvidas.com/biografia/a/azana.htm>> — <<https://www.encyclopedia.cat/search/obrae/GEC/llu%C3%ADs%20companys>>, — <https://www.elnacional.cat/ca/efemerides/marc-pons-republica-espanyola-lleva-bibero_262917_102.html> — <<https://www.youtube.com/watch?v=fLZechO6rDQ>> — <<http://www.edu365.cat/eso/muds/catala/literatura/poesia/exili/pantalla2.htm>> — <<https://www.vilaweb.cat/www/diariescola/noticia?id=1571491>> — <<https://www.vilaweb.cat/noticies/el-pensament-fermat-de-joan-sales-merce-ibarzincertagloria/>> — <<http://laplacadeldiamanttreball.blogspot.com/p/personatges.html>> — <https://ca.wikipedia.org/wiki/Club_Editor> — <<https://www.archives.gov/espanol/prologue/>>

hemingway> – <[https:// www.naciodigital.cat/noticia/159906/derrota/amarga/joan/sales](https://www.naciodigital.cat/noticia/159906/derrota/amarga/joan/sales)> – AGUSTÍ, D. (2016). *Historia breve de Cataluña*. Sílex Ediciones. – BONS, A.; ALBALADEJO, G.; POUDEVIDA, L.; VARELA, A.; VARELA, R. (1996). *Història de Catalunya* Columna Edicions. – FARRÉS BUSQUETS, P. (1997). *Cent dates claus de la història de Catalunya*. Edicions 62. – MOLAS, J. (2010). *Aproximació a la literatura catalana del segle XX*. Editorial Base. – PANIAGUA, J. (2006). *España: siglo XX (1931-1939)*. Anaya. – RODOREDA, M. (2017). *La plaça del Diamant*. 26a ed. Club Editor Jove. – RODOREDA, M. (2017). «Pròleg». A: *Mirall trencat*. 10a ed. Club Editor Jove. – SALES, J. (1982). *Incerta glòria*. Edicions 62 i “la Caixa”. – SALES, J.; RODOREDA, M. (2008). *Cartes completes (1960-1983)*. Club Editor. – VILAR, P. (2000). *Història d’Espanya*. Crítica. – YLLÁN CALDERÓN, E. (2014). *El Franquismo*. Akal.
